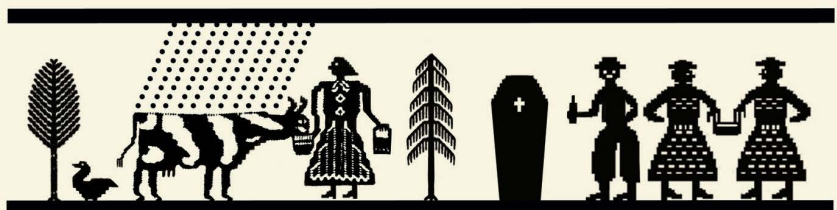
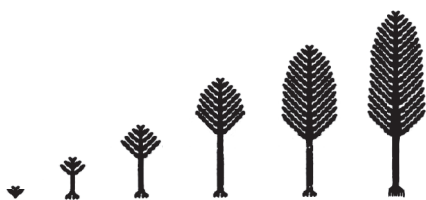

Weronika Gogola PO TROŠKÁCH

PO TROŠKÁCH

Weronika Gogola

PO TROŠKÁCH

Z polštiny preložil
KAROL CHMEL

sloart

Copyright © Weronika Gogola 2017
Published by arrangement with Ksiazkowe Klimaty s.c.,
Wroclaw, Polska
All rights reserved.
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2021
Translation © Karol Chmel 2021

ISBN 978-80-556-4499-8

Tento projekt podporil z verejných zdrojov
Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

*Lúčim sa s tebou, svet môj veselý,
Už ležím na smrteľnej posteli,
Priadzu života zvieram, smrti sa pred hrobom vzpieram,
Odbíja hodina prvá.*

* * *

*Lúčim sa s vami, rodičia milí,
Príbuzní, známi, tí, čo si ma ctili,
Vďaka vám za lásku, za dôveru, za nehu, za opateru,
Odbíja hodina druhá.*

* * *

*Zbohom vám dávam, priatelia moji,
Už sa mi pod kameň hrobový čas strojí,
Už zastreté oči sen večný zotročí.
Odbíja hodina tretia.*

* * *

*Zbohom vám, králi, zbohom, kniežatá,
Vo svojom šťastí tešte sa, pánčatá,
Už vám nebudem na pomoci, idem v ústrety temnej noci,
Odbíja hodina štvrtá.*

Už sa lúčim, mitry, lúčim sa, koruny,
Čakajte na radcov, na fanfáry, struny,
Ja musím hlavu zohnúť, k hrobu mi načim sa pohnúť,
Odbíja hodina piata.

* * *

Zbohom vám, sluhovia pozostalí,
Tak cudzí ako tí, čo pri mne stáli,
Smrti v päťách schádzam, nik ma nesprevádza,
Odbíja hodina šiesta.

* * *

Lúčim sa s vami, nádherné komnaty,
Nevojdem viacej do izieb bohatých.
Už mám čas sirobe dať príbytok v hrobe,
Odbíja hodina siedma.

* * *

Zbohom vám, šaty, čo po mne zostávajúte,
Nestojím viac o vás, už len mole máte,
Mňa rubáš už čaká, červov sa nelakám,
Odbíja hodina ôsma.

Lúčim sa s vami, všetky živly dravé,
Vtáčatá na nebi, chrobač skrytá v tráve,
Už vás neuvidím viacej, bo do hrobu skáčem,
Odbíja hodina deviata.

* * *

Zbohom vám, nebeské planéty,
Ja musím mieriť len do svojej méty,
Iným svetlo dávajte, mňa dokonat' nechajte,
Odbíja hodina desiata.

* * *

Zbohom vám, najmilšie zábavy,
Intímne či verejné, s leskom i bez slávy,
Už nemožno všade jesť, piť na úrade,
Odbíja hodina jedenásta.

* * *

Lúčim sa s vami, hodiny minulé,
Chvilky a dni všetky uplynulé,
Ciferník sa dvíha, ručička nezlyhá,
Do večného spánku smrť otvára bránku,
Odbíja hodina dvanásta.

Hodina prvá

V Olszynách bijú zvony z rôznych príčin. Najčastejšie na Anjel Pána. Ráno a večer takisto. Vždy v tom istom čase. No a pol hodiny pred každou omšou. Zvony však bijú, aj keď niekto zomrie. Najprv treba utekať za ujom Jankom, a najradšej hneď, lebo ujo Janko vždy všetko vie: kto zomrel, prečo a kedy bude pohreb. Občas počuť zvony zároveň so zavýjaním hasičských sirén. Vtedy ide o požiar. Najprv hasiči zapnú sirény a vzápätí sa rozoznejú zvony. No vtedy sa už za nikým neuteká ani sa nezvoní, treba len vyjsť pred dom a vyzeráť, kde vidno odraz ohňa. Niekedy ho vidno, no niekedy nie. V onú noc sme ani nemuseli vychádzať z domu, lebo horelo rovno pred naším oknom. Ležala som už v posteli, keď začali zavýjať sirény. Vzápätí zaklopal na dvere ujo Vladuš a povedal celkom pokojne: *Samoška horí*. Ujo Vladuš bol zvonár a vždy musel byť pripravený zvoniť, keď bolo treba. Vždy rozprával pokojným, tichým hlasom. Ale naňho všetci kričali, lebo bol hluchý. On

už kričať nepotreboval. Povedal: *Samoška horí*. Chcela som hneď vybehnúť von, aby som to videla na vlastné oči. Mama však vyhlásila, že nemôžem, lebo je tam smrad, horia tam kadejaké chemikálie a mohla by som z toho dostať rakovinu. Mama ma vždy strašila rakovinou alebo vlkmi. Vravievala: *Nevytláčaj si tie pupienky, lebo dostaneš rakovinu. Neseď na kameni, lebo dostaneš vlka*. Nevieam, čoho som sa mala báť. Občas som si aj pomyslela, že by bolo fajn dostať rakovinu. Vlk radšej nie, vlk je predsa len strašnejší. Ale rakovinu? Keď bol Tatko malý, v Olszynke sa ešte dali chytať raky. Teraz sa už nedajú. Jednoducho tam už nie sú.

Chcela som vidieť požiar na vlastné oči, ale muselo mi stačiť vyliezť na podobločnicu a pozeráť sa cez okno. Vyzeralo to čudne. *Samoška* bola najväčší obchod v Olszynách. Boli tu ešte domáce potreby, ale to nie je to isté. V domácich potrebách sa kupovali klince, v *samoške* cukríky. A zrazu sa celá tá budova zmenila na veľkú ohnivú stenu. Praskot bolo počuť až v mojej izbe. Pozorovala som oheň a trochu som sa bála, že sa dostane až k nám, tak ako povodeň. Možno preto som sa pocikala.

Bolo mi aj trocha smutno, že tam už nikdy nebudem môcť zísť. Keď ma tam Mama alebo tetka posielali na nákup, vždy mi dovolili nechať si drobné, čo mi zostali. Drobných nikdy nebolo dosť na kinder vajíčko, na lízanku mi však vyšlo vždy. Na takú tú čokoládovú,

čo sa rozťahuje ako krówki. Keď som Mamu prosila o kinderko, vždy mi poradila: *Našpor si*. Len dedko zo Sącza mi nosieval kinderko len tak, celkom za nič. Lenže on k nám nechodieval až tak často. Začala som teda vkladať do pokladničky všetky zvyšné drobné z nákupov, až sa po čase naplnila. Myslela som si, že som bohatá. Že mi to hádam vyjde dokonca aj na lego. Boli to však staré peniaze. Vysypala som všetko, čo som si za celé prázdniny našporila, a ukázalo sa, že mi to vystačí akurát tak na jedno kinder vajíčko s prekvapením. Toto všetko mi akosi letelo myslou, keď som sa dívala na horiacu samošku. Dokonca som cítila, ako sa mi na podnebí rozpúšťa čokoláda. Keď sa dlho pozeráte na oheň, prichádzajú vám na um kadejaké veci. A toto bol poriadne veľký oheň. Mala som svoje tajomstvo. Pred samoškou vždy postávali opilci. Jeden z nich ma mal asi veľmi rád, lebo mi vždy kupoval nanuk Apač. Ukrutne som sa hanbila, že mi nanuk kupuje nejaký opilec, a zhltna som ho veľmi rýchlo, aby som to stihla, kým dôjdem domov. Až ma z toho boleli zuby. Hnusilo sa mi, že je to akurát opilec. Mal dlhé mihalnice, také ako moja obľúbená pani v kostole, taká blondínka, čo vždy stojí pri tom istom stĺpe a je veľmi pekná, ako princezná Diana. Naozaj krásna. Hoci má popraskané päty.

Dívala som sa na oheň a uvažovala, že podistým sa niečo skončilo. Nevedela som presne čo, jednoducho som mala akúsi predtuchu. Horelo celú noc. Prišli

dokonca hasiči z Ołpin, lebo naši nemali dost' požiar-
nickej výzbroje. Oheň nie a nie ustúpiť. Nepriznala som
sa, že som sa pocikala, a šla som spať v mokrých noha-
vičkách. Potom ma to celý deň ukrutne svrbelo. Ráno
som vstala a namiesto do školy som sa vybrala obzrieť
si, čo zostalo zo samošky. Stretli sme sa tam všetci. Vy-
zeralo to ako cintorín slonov v *Levom kráľovi*. Ako ne-
jaké hradné ruiny, v ktorých straší.

Keď som ešte chodila do škôlky, občas nás zobrali
na prechádzku k chalúpku strigy. Bolo sa treba štve-
rať do kopca, popri ihrisku, a potom k lesu. Niekde
v polovici cesty stál starý hájik a v ňom zhrbená cha-
lúpka na spadnutie. Učiteľky z materskej hovorili, že
akurát tam bývala striga. Nieкто tomu veril, iný nie. No
ja som ju raz videla. A teraz som sa pozerala na zhore-
nisko po samoške a rozmýšľala, že všetky chemikálie,
o ktorých hovorila Mama, sa teraz vyparujú práve na
mňa. Chlapci sa brodili v čiernom smolnom popo-
le a hľadali peniaze. Všetky decká prečesávali tú veľ-
kú kostru, ja som sa len pozerala. Bála som sa štverať
pomedzi tie ruiny. Vždy som sa bála štverať. A plá-
vať. Radšej som blízko zeme: vtedy sa cítim bezpečne.
Štverať sa môžem iba po stromoch. Ale to preto, lebo
strom vyrastá zo zeme a nie je od nej celkom oddelený.
Najčastejšie sa s Karlou a Agou štveráme po Porem-
bisku. Vlezieme do veľkej húštiny s dlhým povrazom.
Rozdelíme sa a jedna zostane na jednej strane a dve

oproti. Vyberáme si najvyššie stromy a šplháme tak vysoko, ako sa len dá. Povraz prevesíme ponad húštinu, od jedného stromu k druhému, a posielame si správy v zápalkovej škatuľke. Najčastejšie si píšeme o Bledých tvárach, ktoré sa tu môžu každú chvíľu objaviť. My sme totiž Indiáni. Nikto nechce byť Bledá tvár. Ľudia z Olszyn vyzerajú ako Indiáni. Keď človek pracuje na slnku a vetre, tvár sa mu mení akurát na takúto indiánsku. Bledé tváre prichádzajú z Tarnowa. Pijú grapefruitový džús a čudujú sa, že nepoznám jeho chuť a mračím sa a vyplúvam ho, keď ho pijem prvý raz. Alebo že sa bojím jesť plesňový syr. Keď sa človek s niečím stretne prvý raz, má strach. Indiáni jedia jaternice z bizónov. V našom prípade to boli chrupky Flips. Keď sme lovili mustangy blízko Madery, v Porembisku, vysmievali sa nám: *Tam sú len ovce a kravy! Kdeže mustangy!* Nevie, ako to je, ale niekto vidí niečo, čo by tam nemalo byť, a druhý nie. Tak je to aj so strigou a s mustangami. Niektorí ich vidia, iní nie. Nevie, prečo.

Stála som a hľadela, ako moji kamoši prehľadávajú zhorenisko, ako hľadajú poklad. Na chvíľu som dokonca zaváhala, či sa k nim nepripojiť a neštverať sa s nimi, ale pribehli dospelí a s krikom deti odohnali, že sa to môže zrútiť, a marš do školy! Museli sme v triede vetrať, lebo všetci sme smrdeli od požiaru. Je to čudný zápach, ani lepkavý, ani suchý. Len veľmi silný. Ale pachy sa tiež raz rozplynú.

Hodina druhá

Na jar sa začínala migrácia žiab. Poskakovali po asfalte jedna za druhou len im známym smerom. Potom ležali mumifikované na asfalte vedľa vysušených konských hovien. Žaby sa na jar oddávali lúboštným rituálom, ktorým som celkom nerozumela. Zliepali sa navzájom a jedna na druhej skákali vpred. Chalanom najprv prišlo na um oddeľovať ich. Pripomínalo to odpínanie suchého zipsu na adidaskách. Potom zistili, že žaby sa dajú aj nafúknuť, stačí vopchať im slamku do zadku. Naduli sa ako balóniky: mali elastickú kožu ako veľké nafúknuté Godzily, ktoré sa predávajú na jarmokoch. A potom do tých nafúknutých žiab hádzali kamene a ony vybuchovali. Určite každý rok o takomto čase nejakí chalani prídu na nápad nafukovať žaby slamkou. A v podstate sa na to teším, inak by predsa nebolo všetko to večerné koncertovanie – žaby totiž v noci vyspevujú zo smútku za tými, čo neprišli. Tak mi to vysvetlil Tatko. V Olszynách sa nočná hudba mení,

ale nie pričasto. Inak celý rok koncertujú psy. Niečo si oznamujú. Občas zavýjajú, občas štekajú. Dom vedľa domu. Kedysi som sa bála, že vidia veci, aké by vidieť nemali. Ale potom som si pomyslela, čo keď si jednoducho vravia „dobrú noc“? Je celkom fajn, keď ti niekto povie „dobrú noc“.

Tak ako my so sestrou. Nemali sme sa rady. Veľmi dlho. Nebola som na ňu dobrá. Išla mi na nervy, lebo sa mi plietla pod nohy, chcela chodiť so mnou k Seji, no my so Sejou sme sa už venovali vlastným záležitostiam. Neskôr som ju začala školiť a rozkazovať jej. Väčšinou sa dala, ale občas nie. Hoci sme sa ukrutne hádali a boli sme na seba zlé, napokon sme sa cítili trápne. Preto sme si vymysleli formulku na dobrú noc, aby sme sa ustavične neospravedlňovali za celý deň, lebo bolo jasné, že sa toho nazbiera viac než dosť. Namiesto „dobrú noc“ sme si hovorili: *Dobrá noc a prosím o odpustenie za všetko, čo som dnes a kedysi tebe a všetkým urobila.* Mali sme spoločnú izbu. Keď sme boli malé, spali sme spolu. Raz v noci mi Mariška pocikala blúzku s Králikom Bugsom. Na druhý deň som naslinila červenú pastelku, počmárala si ňou krk, behala som s nožom a kričala, že som sa podrezala a že zabijem aj ju. Strašne plakala. Vyskytli sa však aj chvíle, keď som na ňu bola dobrá. Raz náhodou stúpila do osieho hniezda, keď oberala višne. Osy jej vleteli pod šaty a poriadne ju dopichali. Dostala triašku, myslela som si, že zomrie.

Dala som jej vtedy svoju nálepku s malou pastierkou z *Toy Story*, ale keď užila lieky a teta ju obložila kvase-
nou kapustou a všetko sa vrátilo do normálu, tak som jej ju zase vzala. Neboli sme na seba najmilšie. Práve preto sme si vymysleli tú formulku pred spaním. Možno aj psy sa navzájom ospravedlňovali za to, že jeden druhého pohrýzli alebo ocikali územie, čo im nepatrí?

Najkrajšiu muziku vyludzujú svrčky a žaby. Keď v lete otvoríte okno do tmy, keď je veľmi teplo, počuť hlasy svrčkov prepletené so zvukmi, čo vydávajú žaby; vtedy určite rýchlejšie zaspíte. Veľmi rada chytám svrčky a obzerám si ich zblízka. Sú dobré, lebo vyhrávajú. Nikdy by som im neublížila. Rovnako ako svätotóanským muškám, aj keď svätotóanske mušky sú trocha čudné. Na meniny strýka Jančího sme vždy urobili ohnisko, pobiehali sme s klobáskami napichnutými na ražni z prútia a chytali svätotóanske mušky do pohárov, lebo sme dúfali, že budú svietiť všetky naraz a vznikne z toho lampa. Svätotóanske mušky sa však báli, zadočky im zhasli a nebolo z toho nič. Aj napriek tomu som ich mala stále rada. Zato som neznášala pavúky, lebo ma v noci štípali. Preto som im z pomsty zvykla trhať nožičky. Tatko ma karhal, že to je zákerné a nepek-
né, že sa to nesmie, lebo kedysi sa verilo, že pavučina v dome svedčí o tom, že je tam dobre. A že kedysi, keď neexistovali antibiotiká, vzala sa päťka chleba, naslinila sa a prilepila sa na ňu pavučina. Tetka to tiež vždy

opakovala, a predsa metličkou, farebnou ako dúha, sťahovala všetky pavučiny z kútov a zo stien.

Najviac pavučín viselo na starej verande, ktorá zostala zamknutá, odkedy zomrel dedko Stašek a preniesli tam rakvu. Vtedy sa rozhodli urobiť vchod do domu z druhej strany. Na verande stáli staré kreslo a šijací stroj Singer, lebo to bolo ešte predtým, ako všetci začali kupovať singerky a vystavovať ich v predsieni. Kľúčik od verandy visel v pivnici vedľa hrabličiek. Nesmeli sme tam chodiť, ale ja som vedela, kde je. Takéto veci som vedela vždy. Raz, keď k nám prišla Tina z Tarnowa, mi napadlo, že ten kľúčik predsa môžeme nepozorovane vziať a dostať sa tam bez toho, aby o tom niekto vedel. Aj sme tam vošli. Na verande to voňalo inak ako v celom dome, prach bol oranžový, zo stien opadávala ružová omietka. Začali sme skákať po kresle, ktoré strašne škrípalo, a vtedy sme si všimli, že za ním na zemi leží strašne veľa mŕtvych motýľov. Najviac tam bolo vidlochvostov. Začali sme ich vyťahovať a jemne ukladať jedného vedľa druhého. Vyzerali, akoby spali. Niektoré sa už rozpadávali. Vzali sme desať vidlochvostov, jedno krídlo žltáčika a jedného nočného motýľa. Všetko sme to vložili do starej škatulky na nite, čo sme našli v singerke. Rozhodli sme sa, že tým tvorom treba vystrojiť pohreb, že si zasluhujú vlastný cintorín. Vyniesli sme škatulku z verandy, kľúč vrátili do pivnice a vybrali sa do záhrady tety Terezy. Mamina záhradka slúžila len

na zeleninu, rástli tam nanajvýš jahody, šalát, mrkva, petržlen a cibuľa. V tetinej záhrade boli len kvety a jedna jahodová hriadka. Miesto sme našli za altánkom ob-
rasteným popínavým viničom. Panovala tam takmer
tma a vlhko. Hrabličkami sme vykopali jamku a vložili
sme do nej škatuľku. Chceli sme aj niečo zaspievať, no
nevedeli sme čo. Niečo pohrebné, ibaže nič také sme
nepoznali. Tina vyhlásila, že najlepšie bude zaspievať
pesničku z *Pocahontas*. Najprv sme si dali hostiu ako
na svätom prijímaní: Tina si predo mnou kľakla, ja som
jej položila na jazyk bobuľku hrozna a povedala: *Toto
je telo Pánovo*. Prežehnala sa, potom vstala, ja som si
pokľakla, ona mi položila na jazyk hrozno a teraz ona
povedala: *Toto je telo Pánovo*. Potom sme spoločne po-
stáli, ešte raz sa pre istotu prežehnali a v plnom sú-
stredení sme odspievali *Farebný vietor*. Veľmi rady sme
sa hrali na pohreb a na sväté prijímanie. Ja som bola
najčastejšie fárar. Dokonca aj môj starší bratranec, už
ôsmak, sa k nám pridal, kľakol si predo mnou a ja som
mu žehnala prútikom. Ten bratranec vždy slintal a vo-
ňal vetrom; hral sa s nami, i keď bol starší. Mama vra-
vela, že to preto, lebo nie všetci ľudia rastú rovnakým
tempom. Občas sme sa hrali aj na svadobného družbu.
Obvykle družbom chcel byť on. Vzal mop, obkročmo si
naň sadal a spúšťal sa z kopca, pričom spieval *Nohavič-
ky bodkované*. Aj ja som chcela byť družba, nechápala
som, prečo by dievčatá nemohli byť miništranti alebo